

i 1917 har arbeidet konsekvent på å fremme en bedre organisasjon og en sterkere solidarisering av den økonomiske virksomhet. Mine synsmåter er kommet frem i mine innstillinger og avgjørelser og i de mange lovforslag og utredninger som jeg har lagt frem i disse år. Eksempelvis kan jeg henvisе til min særuttalelse som medlem av Trustkommisjonen, hvis innstilling blev avgitt i 1921. Her anførte jeg blandt annet:

"....."

Den store skavank ved næringslivet er nettop manglen på en rasjonell og efter sociale hensyn avpasset organisasjon. Den "frie konkurranse" fører ikke alene til planløshet i produksjonen og omsetningen og derigjennem til spild av produktive krefter, men den har også til resultat en inntektsfordeling som står i misforhold til de forskjellige stenders produktive innsatser. Navnlig synes det å være en tendens henimot et stigende og overflødig stort antall mellemmenn, likesom mellemmennene idet- heletatt synes å få sine livsvilkår forbedret i raskere tempo enn de øvrige samfundsklasser.

Kravene om en offentlig regulering av næringsvirksomheten har efter min opfatning sin egentlige berettigelse nettop ut fra de her nevnte betraktninger. Det det gjelder om er derfor heller ikke å gjenoprette den fri konkurranse - det vilde bare være et fåfengt forsøk på å skrue utviklingen tilbake - men å hitføre en bedre organisasjon av næringsvirksomheten, det må i samfundets interesse etableres bedre samvirke mellom bedriftene, det må hindres at der i de forskjellige brancher opprettholdes flere bedrifter enn samfundsmessig sett nødvendig, overflødige mellemlødd må skjæres bort og det må overvåkes at avkastningen blir mere rettferdig fordelt.

Gjennem denne kontroll og ved at almenheten blir holdt a jour med sammenslutningenes virksomhet må det forsøkes å skape de private sammenslutninger som hittil kun har representert driftsherrernes interesser om til halvoffentlige organer som kan danne ledd i en samfundsmessig organisasjon av næringsvirksomheten.

"....."
Jeg mener at det heller ikke bør være utelukket at det offentlige opfordrer eller medvirker til dannelse av sammenslutninger. Jeg tror at det vil være nødvendig at de innenlandske næringer slutter sig langt nøiere sammen enn hittil skjedd for at landet skal stå sig i den internasjonale konkurranse....."

Som det ses er disse uttalelser uttrykk for det samme grunnsyn som jeg hevdet i mitt foredrag i Studentersamfundet. De vil vel ikke påstå, herr major, at jeg allerede dengang, i 1921, før den fascistiske

stat var dannet og lenge før der eksisterte noe som het nazisme eller Nasjonal Samling, var påvirket av disse bevegelser?

Når De særlig vil ta patent på tanken om et næringsting vil jeg nevne at denne tanke har vært sterkt fremme i alle land siden verdenskrigen. Den første praktiske utformning fikk den i det russiske rådssystem. Etter dette forbillede blev det i årene like etter krigen i mange land, deriblandt også i Norge lagt frem forslag om organisering av erhvervs-livet gjennom et system bygget på bedriftsråd, distriktsråd og landsråd. Flere steder blev forslagene også ført ut i livet. I Tyskland fikk tanken uttrykk i forfatningen. De samme ideer går også i hovedtrekkene igjen i den senere fascistiske korporative stat. Tanken om et centralt næringsråd til fremme av en bedre organisering av den økonomiske virksomhet er imidlertid kommet frem også i mange andre former. Og den er i de forskjellige land lansert fra vidt forskjellig hold. I vårt land har således blandt annet Det norske arbeiderparti i sin kriseplan i år foreslått et slikt råd. Alt dette viser at De heller ikke med hensyn til Deres næringsting er kommet med noe nytt.

En bedømmelse av en slik institusjon kan selvsagt heller ikke skje isolert. Det avgjørende er hvorledes tanken settes ut i livet, hvilket system den føies inn i og hvilken ånd som gjennemtrenger dette system. Og det er nettopp her det er grunnleggende forskjell mellom Deres synsmåter og den ordning jeg forfekter. Jeg mener at nyordningen må bygges på samarbeid og samfølelse, ikke på diktatur og undertrykkelse. At gjennomførelsen må skje på slik måte at den ikke ødelegger de personlige og samfundsmessige verdier som nøisommelig er vunnet gjennom århundreders bittre kamper.

I denne henseende arbeider jeg for mitt ved-

kommende trygt videre på det grunnlag som er lagt av det parti jeg hører til. Venstre har helt siden sin stiftelse som politisk parti gjort front mot de gammel-liberalistiske ideer. Partiet har ført an i arbeidet for å rette manglene og misbrukene ved den frie konkurranse. De sociale reformer, konsesjonslovgivningen, lovene om megling og voldgift i arbeidstvister er merkepeleer i venstres arbeid for å fremme en solidarisering av den økonomiske virksomhet. Tiden krever nu mer omfattende og dyperegående reformer. Men disse reformer kan gjennomføres ut fra det samme grunnsyn som den hele tid har preget venstrepartiet.

Det er pent av Dem, herr major, at De hilser mig velkommen i Deres bevegelse. Men efter det jeg her har anført vil De forstå at jeg ikke nærer lyst til å ta imot innbydelsen.

Jeg tør anmode Dem om å ta inn denne artikkel i neste nummer av Deres blad. Da det imidlertid såvidt jeg forstår vil kunne ta noen tid før det neste nummer kommer ut vil jeg også sende mitt svar til en dagsavis. Jeg vil nemlig nødige at det inntrykk skal bre sig at jeg på noen måte har gitt min tilslutning til Nasjonal Samling.

Oslo, den 23. mars 1934

Arbødisht
Wilhelm Taggarf